

УДК 341.232:061.1ЄС

Петро ОПАНАЩУК,

доцент кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

Petro OPANASHCHUK,

Associate Professor of the Law and Public Administration Department, Zhytomyr Ivan Franko State University

<https://orcid.org/0000-0001-7164-4143>

ІНТЕГРАЦІЯ ЧЕРЕЗ ІДЕНТИЧНІСТЬ: ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

INTEGRATION THROUGH IDENTITY: EUROPEAN UNION VALUES AND THE UKRAINIAN CONTEXT

The article examines the value basis for the formation of European identity in the context of integration processes within the European Union. The EU legal documents, in particular the Lisbon Treaty, the Treaty on European Union, and the Charter of Fundamental Rights, which define the fundamental values of a united Europe: respect for human dignity, freedom, democracy, equality, the rule of law, and human rights was analyzed. Particular attention is paid to the analysis of the EU-Ukraine Association Agreement, which enshrines the focus on common European values. It is emphasized the need to adapt Ukraine's humanitarian policy to European standards, taking into account its own historical experience and ethno-political specifics.

Keywords: national identity, European integration, values, EU principles.

Упродовж багатьох десятиліть взаємної інтеграції держави-члени ЄС напружували й досягли унормування значного масиву сумісних принципів та напрямів співробітництва, які зачіпають різні сфери суспільного життя. Їх дотримання є важливою передумовою для забезпечення стабільності, соціальної згуртованості та розвитку на рівні всієї Європи. Одним із пріоритетів загальноєвропейських інтеграційних процесів, що мають на меті подальше згуртування населення усіх країн-членів ЄС, є формування спільної європейської ідентичності. Втілення в життя даного проекту нерозривно пов'язане з традиціями духовного розвитку Європи, історичною та культурною спільністю європейських народів, кристалізацією власних цінностей та морально-етичних норм, на основі яких вибудовується загальноєвропейська комунікація.

Центральною категорією в питанні європейської самоідентифікації є становлення загальноєвропейських цінностей, які й зумовлюють своєрідну європейську ідентичність. Перелік таких цінностей міститься в Лісабонському договорі та інших основоположних документах ЄС, таких як Договір про Європейський Союз та Договір про функціонування Європейського Союзу. Зокрема, у ст. 2 Лісабонського договору до найбільш фундаментальних для ЄС цінностей віднесено повагу до людської гідності, свободу, демократію, рівність, верховенство права та дотримання прав людини, включаючи права осіб, що належать до меншин [6].

Згадка про європейські цінності міститься й у преамбулах багатьох інших документів, які визначають основні засади функціонування Європейського Союзу. Так, у Преамбулі Хартії основних прав зазначається, що ЄС базується на таких загальних і неподільних цінностях, як людська гідність, свобода, рівність та солідарність [4]. У Преамбулі Єдиного європейського акта наголошується на рішучості європейських країн спільними зусиллями сприяти розвитку демократії, яка спирається на «право свободи, рівності й соціальної справедливості» [5].

Таким чином, Європейський Союз представляє собою своєрідну «зону прав», яка стосується певних цінностей та принципів, на основі яких відбувалося й продовжує відбуватись розширення європейського цивілізаційного простору. Кожна країна, яка є членом європейської спільноти, бере на себе обов'язок поважати й захищати права та основні свободи людини, у тому числі заохочувати право на свободу думки й вираження поглядів. Зважаючи на це, дотримання даних принципів є однією з основних вимог, які висуваються для країн, що прагнуть стати членами ЄС. Зокрема, згідно зі статтею 49 Договору про Європейський Союз «будь-яка європейська держава, яка поважає цінності,

зазначені в статті 2 цього документу, і зобов'язана їх підтримувати, може звернутися, щоб стати членом Союзу» [1].

У цьому контексті слід наголосити на ідентичності ціннісних орієнтирів країн-членів ЄС та України. Зокрема, ст. 3 Конституції України містить положення про те, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Дана стаття також акцентує увагу на тому, що ціннісні орієнтири України корелюються з цінностями, які лежать в основі ЄС [2].

Перелік ключових для європейської спільноти цінностей включено й в Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. Основними серед них є повага до демократичних принципів впорядкування суспільного життя; верховенство права; відданість ідеям доброго врядування (good governance); повага до прав людини й основоположних свобод, включно з правами осіб, які належать до національних меншин; толерантне ставлення до різноманітності; повага до людської гідності. Згадка про спільні цінності міститься й у першій цілі Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (пункт 2 статті 1 Угоди) [3].

Вказані принципи й цінності, на яких будується політика ЄС, виступають об'єднуючим чинником, своєрідним ціннісним маркером, який свідчить про приналежність до європейської спільноти. Однак при цьому важливо зазначити, що кожна країна-член ЄС також має власну особливу національну ідентичність, зумовлену своїм власним унікальним історичним досвідом. Саме тому існування т. зв. «Європи цінностей» зовсім не означає, що процеси європейської інтеграції призвели до повної ліквідації культурних та інших відмінностей у розвитку між країнами-членами ЄС. Ці національні відмінності все ще залишаються життєво важливими політичними орієнтирами для більшості європейців.

Можна зробити висновок, що процеси інтеграції, які відбуваються в країнах Європи, зумовлюють уніфікацію не лише механізмів економічної співпраці – вони зачіпають і питання, які стосуються ціннісної складової. Цінності, спільні для держав-членів Європейського Союзу, не вирізняються концептуальною новизною; радше, вони репрезентують усталені правові та етичні принципи, інтегровані в систему міжнародного права, внутрішньодержавного законодавства країн ЄС, а також міжнародно-правових зобов'язань. Однак при цьому вони виступають ідеологічним підґрунтям для згуртування європейських країн навколо спільних цілей і сприяють формуванню європейської ідентичності.

Україні у процесі розробки власних стратегій розвитку варто брати до уваги цілі, принципи та стандарти, на яких базується функціонування ЄС. Однак при цьому важливо не втратити власні ціннісні орієнтири, які формують ідентичність української нації в умовах сучасних інтеграційних процесів.

Список використаних джерел

1. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06?utm_source=chatgpt.com#Text
2. Конституція України. Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
4. Charter of fundamental rights of the European Union. *Official Journal of the European Union*. 6 June 2016. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12016P%2FTXT&qid=1746482899216>
5. Single European Act. *Official Journal of the European Communities*. 29 June 1987. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11986U/TXT>
6. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007. *Official Journal of the European Union*. 17 December 2007. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12007L%2FTXT>